

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงหลักการ ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้ คือ การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน การประเมินโครงการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

2.1.1 ความหมายของอาชีพอิสระ

ราชบัณฑิตยสถาน (2531) ให้ความหมายของคำว่า "อาชีพอิสระ" ไว้ว่า "งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง" ซึ่งก็หมายถึง อาชีพใดก็ได้ตามที่ผู้ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของกิจการมีการวางแผน การจัดการ และดำเนินการด้วยตนเอง ทั้งนี้กิจกรรมอาจใหญ่หรือเล็กย่อมขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถและทุนทรัพย์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532) ให้ความหมายคำว่าอาชีพอิสระไว้ว่า เป็นอาชีพที่มีรูปแบบไม่แน่นอนตายตัวหรือเป็นรูปแบบตามอัธยาศัยของผู้ประกอบอาชีพ รูปแบบของการประกอบอาชีพอาจแตกต่างกันไปตามแต่ผู้ประกอบอาชีพจะเห็นสมควร ซึ่งผู้ประกอบอาชีพจะต้องสร้างกิจการด้วยตนเองหรือเป็นกิจการของครอบครัวที่ตนรับมาดำเนินการต่อ การลงทุนก็ลงทุนด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ รายได้ที่ได้รับหรือรายได้ของกิจการตลอดจนการดำรงอยู่ และการพัฒนากิจการนั้นจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้ประกอบอาชีพเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้การประกอบอาชีพอิสระจึงมักจะเริ่มต้นด้วยกิจการขนาดเล็กที่มีระบบการผลิตและการประกอบการไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก มีการใช้แรงงานคนเป็นหลัก โดยมีเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลขนาดเล็กเป็นส่วนเสริม

จุฑารัตน์ (2533) กล่าวว่า อาชีพอิสระคือ อาชีพที่สามารถดำเนินการเองได้โดยลงทุนน้อยแต่ใช้หัวใจและกำลังกายค่อนข้างมาก จนกระทั่งธุรกิจต่าง ๆ สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และข้อสำคัญที่จะเป็นการสร้างแนวคิดใหม่แก่ผู้ที่กำลังหางานทำว่าการพึ่งตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ซึ่งถ้าหากบุคคลเหล่านั้นพึ่งตนเองได้โดยการมาช่วยเหลือโรงเรียน สำหรับครู - อาจารย์ซึ่งเป็นกรรมการ โครงการนี้ขอให้อาจารย์พิจารณาด้านเวลาประกอบอาชีพที่ตนถนัดโดยไม่หวังพึ่งการสมัครงานอย่างเดียวจะเป็นการสร้างคามหวังใหม่แก่ผู้ที่กำลังหางานทำ และเป็นการช่วยลดปัญหาด้านการว่างงานด้วย

จากความหมายของอาชีพอิสระที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า อาชีพอิสระ หมายถึงอาชีพที่ผู้ประกอบการจะต้องสร้างกิจการด้วยตนเอง รูปแบบการประกอบอาชีพอาจแตกต่างกันไปตามแต่ผู้ประกอบการจะเห็นสมควร ผู้ประกอบอาชีพจะต้องลงทุน เป็นเจ้าของกิจการ มีการวางแผนการจัดการ และดำเนินการด้วยตนเอง

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพอิสระ

การส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีแนวคิดดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.)

- 1) เป็นกิจกรรมของนักเรียนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จัก คิด ทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นกระบวนการส่งเสริมค่านิยมในการรู้จักทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ ประกอบอาชีพ สุจริต โดยเน้นอาชีพอิสระให้รู้จักคิดสร้างงานมากกว่าความไม่พอใจอาชีพรับจ้าง
- 2) เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และสภาพสังคมปัจจุบัน เป็นวิธีการหนึ่งของการป้องกันการว่างงาน เป็นกระบวนการฝึกฝนลักษณะนิสัยให้เยาวชนผู้งานกล้าคิด กล้าทำ อย่างมีข้อมูลและลำดับขั้นตอน และมีจิตใจที่พร้อมที่จะเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหลังจากการวิเคราะห์ผลได้ผลเสียจากประสบการณ์ของตนเอง
- 3) เป็นการริเริ่มจากนโยบายระดับกรมสามัญศึกษาโดยเริ่มจัดเป็นกิจกรรมอิสระตามความสนใจ ให้นักเรียนรู้และเห็นประโยชน์จากการทำงาน ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็เร่งพัฒนาบุคลากรให้เข้าใจคุณค่าของกิจกรรม โดยเลือกเนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดำเนินกิจกรรมหลายรูปแบบ ประยุกต์เป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมเนตรนารี กิจกรรมพิเศษ

2.1.3 หลักเกณฑ์ของอาชีพอิสระ

ตามประกาศของกรมสามัญศึกษา เรื่องหลักเกณฑ์ตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ณ วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2533 ได้ประกาศไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2533)

- 1) โรงเรียนตั้งกรรมการขึ้นประมาณ 7 คน มีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายและการดูแลรักษาเงิน รวมทั้งส่งเสริมและพิจารณาอนุมัติโครงการ กรรมการควรเป็นข้าราชการครูในโรงเรียน 3 คน และเป็นบุคคลภายนอกโรงเรียน 3 คน คือนายธนาคารหรือผู้แทน นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน
- 2) ให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนรวมกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เสนอโครงการอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติและจัดสรรเงินตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ ทั้งนี้ต้องให้นักเรียนใช้เงินที่นักเรียนแต่ละคนมีร่วมกันลงทุนตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคนก่อน ขาดเหลืออย่างไรจึงให้นักเรียนเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อยืมเงินมาลงทุน แต่ทั้งนี้จะยืมได้ไม่เกินคนละ 500 บาท หากนักเรียนไม่รวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปจะไม่มีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาให้ยืมเงินทุน
- 3) ในการยืมเงินทุนให้มิชชั่นตกลงกำหนดเวลาชำระเงินหรือทยอยส่งคืนให้โรงเรียน เพื่อใช้เป็นทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนกลุ่มอื่นต่อไป
- 4) โรงเรียนจัดให้มีที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้รู้ในวิชาชีพต่าง ๆ ดูแลคุณธรรมในการทำงาน การปฏิบัติงานตามโครงการ การทำงานอย่างมีระบบ การทำบัญชี การประชุมปรึกษาหารือ การบันทึกข้อตกลง และมีการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ๆ ของนักเรียน อาจแต่งตั้งครู-อาจารย์ หรือผู้ที่เห็นสมควรคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้
- 5) ให้โรงเรียนส่งโครงการที่คณะกรรมการอนุมัติ และรายงานผลตามโครงการให้จังหวัด เขตการศึกษาและกรมสามัญศึกษาทราบ เพื่อพิจารณาหาทางสนับสนุนและเผยแพร่ต่อไป ในกรณีที่นักเรียนนำเงินไปดำเนินการตามโครงการแล้วขาดทุนหรือไม่สามารถนำเงินที่ยืมไปส่งคืน เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วให้โรงเรียนเสนออนุมัติต่อคณะกรรมการแล้วรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบ

6) ำห้กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา และจังหวัดน้เทศ ตัดตามผล ำห้การสนับสนุน การดำเนินงานตามโครงการแล้วรายงานผลการดำเนินงานเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบและ มีคำอธิบายต่อท้ายดังนี้

1) เหตุที่ำห้ให้นักการธนาคาร นักธุรกิจ ผู้นำชุมชนเข้ามาร่วมเป็นกรรมการด้วยนั้น เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีประสบการณ์พอที่จะพิจารณาได้ว่าโครงการของนักเรียนมีความเป็น ไปได้มากน้อยเพียงใด และเป็นการระดมทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้และประสบการณ์มา ช่วยเหลือโรงเรียน สำหรับครู-อาจารย์ซึ่งเป็นกรรมการ โครงการนี้ขอให้อำพิจารณาด้ำนเวลา เรียน กำลังของนักเรียน อายุ ความสามารถ งานอาชีพอิสระตามโครงการนี้จะต้องไม่ทำให้อ เสียผลการเรียน และต้องไม่เป็นกิจกรรมมาใหญ่โตหรือลงทุนมากจนก่อำให้เกิดความกังวลใจแก่ นักเรียน

2) เหตุที่ำห้ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นบริษัท เป็นชมรม ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ก็เพื่อแก้ปัญหาที่ เรามักจะพูดว่า "เราทำงานเป็นกลุ่มไม่ค่อยเป็น" การทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยำให้เด็กเรียนรู้การ ทำงานร่วมกัน ซึ่งการทำงานเป็นกลุ่มทำให้เกิดระบบการจัดการ ระบบการวางแผน ระบบการ ปรึกษาหารือ ระบบการประชุม ระบบการอภิปรายเสนอเหตุผล ข้อมูลเพื่อข้อยุติและจะทำให้อ ระบบการบันทึกช่วยความจำข้อตกลงต่าง ๆ ไม่เหมือนงาน ๆ เดียว คนเดียวซึ่งจะคิดจะทำจะ เลือกเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องมีระบบ หลักสูตรการศึกษาของเราต้องการให้เด็กมีระบบการทำงาน และมีชีวิตที่มีระบบมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อนเอง ต่อหมู่คณะ และสังคมมากขึ้น อันเป็น พื้นฐานของการดำรงชีวิตในระบอบประชาธิปไตย

3) นักเรียนผู้รวมกลุ่มถ้าไม่มีเงินเข้าร่วมทุนหรือซื้อหุ้น อาจจะขอยืมเงินจากโครงการ ประกอบอาชีพอิสระที่โรงเรียนมีอยู่ ทั้งนี้ไม่เกินคนละ 500 บาท กรณีทุนของกลุ่มผู้ประกอบ อาชีพอิสระหรือบริษัทที่มีเงินทุนไม่พอหรือต้องการทุนเพิ่ม อาจจะขอยืมเงินทุนจากโรงเรียนในนาม ของกิจการ โดยผู้ดำเนินการจะยืมได้ไม่เกินคนละ 500 บาท เช่น ถ้าผู้ดำเนินการมีอยู่ 7 คน ก็ยืมได้ไม่เกิน 3,500 บาท

2.1.4 การจัดการเรียนการสอนในกระบวนการบริหารหลักสูตรเพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระ

สำหรับคุณลักษณะของผู้เรียนในเรื่องการพัฒนาอาชีพนั้น แนวทางหนึ่งที่จะทำให้อ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนจากรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ในลักษณะบูรณาการ ตาม

ความมุ่งหมายของหลักสูตรได้คือ การจัดโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ซึ่งโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะหลายอย่างประกอบกัน เช่น การคำนวณ การเงินและบัญชี การใช้ภาษาในการสื่อสาร การประดิษฐ์ การจัดการ การผลิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้นักเรียนมั่นใจในคุณค่าของการเรียนว่า สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตจริง มั่นใจในศักยภาพของตน รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักแหล่งวิชา รู้จักคิดแก้ปัญหา รู้จักสร้างงานและมีคุณธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม (กรมสามัญศึกษา, 2534) นอกจากนี้อธิบดีกรมสามัญศึกษา นายโกวิท วรพิพัฒน์ ได้กล่าวถึงอาชีพอิสระไว้ว่า

คนส่วนใหญ่มักจะแปลความหมายของวิชาชีพว่าเป็นวิชาช่างฝีมือต่าง ๆ แท้จริงแล้ว วิชาชีพ น่าจะหมายถึง การรู้จักทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ โดยประกอบอาชีพอะไรก็ได้ที่สุจริตไม่ผิด ศีลธรรม และยิ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรม วัฒนธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อาชีพอิสระและอาชีพรับจ้าง.....การสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเป็นนายของตนเอง ไม่ต้องเป็นลูกจ้าง แต่เป็นเจ้าของกิจการเล็กบ้างใหญ่บ้างตามกำลัง ในการทำจริงควร รวมกันเป็นกลุ่มจะได้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย ซึ่งวิธีการสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น โรงเรียน จะต้องปล่อยให้เด็กเป็นกิจการของเด็กเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยดูแล แนะนำ ไม่ใช่เป็นธุรกิจของโรงเรียน ซึ่งจะทำให้เด็กไม่มีความรู้สึก เป็นเจ้าของ ขาดความกระตือรือร้น และคิดไม่เป็นการทำมาหากินเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามการสอนวิชาอาชีพไม่จำเป็นต้องลดการสอนวิชาการ การสอนวิชาการเท่าเดิม แต่การสอนวิชาอาชีพเป็นส่วนเสริม ซึ่งแม้เด็กจะมุ่งเรียนต่อก็ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย กลับเป็นการปลูกฝังคุณธรรม ให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ อดทน และหมั่นศึกษาหาความรู้ (กรมสามัญศึกษา , 2533)

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในการบริหารหลักสูตร เพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระจึงมีข้อเสนอแนะ สำหรับให้โรงเรียน เลือกดำเนินการได้หลายแนวทางดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) แบ่งโครงสร้างหลักสูตรตามการจัดในโรงเรียน

(1) วิชาสามัญ มีทั้งกลุ่มภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พละนาฏศิลป์ และสังคมศึกษาทุกรายวิชามุ่งหวังที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง และบางรายวิชา นักเรียนยังสามารถใช้ประกอบอาชีพอิสระโดยตรงได้อีกด้วย เช่น

- ภาษาไทย เขียนบทความ นวนิยาย รับจ้างสอนภาษาไทยให้ชาวต่างประเทศ
- ภาษาต่างประเทศ เป็นนักคุเทศก์ หรือรับจ้างแปลเอกสาร
- คณิตศาสตร์ เป็นนักบัญชี นักสถิติ นักคอมพิวเตอร์
- วิทยาศาสตร์ เป็นนักประดิษฐ์ นักทดลอง
- ศิลปศึกษา เป็นนักแสดง นักดนตรี นักออกแบบ นักเขียนโปสเตอร์ หรือประติมากรรม

งานศิลปะจำหน่วย เป็นต้น

ดังนั้น ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจึงควรดำเนินการให้ครูผู้สอนนิเทศศาสตร์ได้ตระหนักในความสัมพันธ์ของวิชาดังกล่าวแล้วนำไปสอนนักเรียนให้เห็นคุณค่า และปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

(2) วิชาอาชีพ เน้นวิชาเลือกเสรี มี 4 กลุ่ม คือ

- กลุ่มงานผลิต
- กลุ่มงานบริการ

วิชาอาชีพทั้ง 2 กลุ่มนี้ มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ทักษะการผลิต บริการ การตลาดและการจัดทำบันทึก การปฏิบัติงาน การทำบัญชี เป็นต้น วิชาเหล่านี้จะช่วยฝึกให้นักเรียนสามารถคิด วางแผน การประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนได้เป็นอย่างดี

- กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ

วิชาชีพนี้นักเรียนมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจการจัดการและการตลาด เป็นการเสริมให้งานการผลิตหรือบริการมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เช่น รายวิชา การประกอบธุรกิจขนาดเล็ก งานบัญชีต่าง ๆ กฎหมายพาณิชย์ เป็นต้น

- กลุ่มปฏิบัติงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน

กลุ่มวิชานี้มีเพียงรายวิชาเดียว คือ ช 041 ปฏิบัติงานอาชีพ แต่สามารถลงทะเบียนเรียนได้ทุกภาคเรียน หลังจากมีพื้นฐานอาชีพนั้น ๆ แล้ว โดยการอนุมัติจากคณะกรรมการที่โรงเรียนตั้งขึ้น รายวิชานี้มีหน่วยการเรียนรู้มากน้อยขึ้นอยู่กับสภาพของอาชีพที่เลือก รายวิชา ช 041 ปฏิบัติงานอาชีพ นับเป็นรายวิชาที่สอดคล้องการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนที่เป็นการเรียนในระบบตามหลักสูตร เพราะมีรหัสวิชา มีหน่วยการเรียนรู้ และต้องผ่านกระบวนการประเมินผลตามเกณฑ์ทุกประการ

(3) กิจกรรม โครงสร้างในคาบเวลากิจกรรม โรงเรียนสามารถจัดให้เป็นคาบแนะนำส่งเสริม และปฏิบัติการประกอบอาชีพได้ตามความเหมาะสม เช่น ในคาบกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และกิจกรรมแนะแนวใช้เป็นคาบที่ให้ความรู้และหลักการ ส่วนการปฏิบัตินั้นจัดไว้ในคาบกิจกรรมอิสระของผู้เรียน เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนอาจดำเนินการให้นักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เป็น 4 ลักษณะดังนี้

1) กลุ่มนักเรียนที่เลือกเรียนรายวิชา กลุ่มงานผลิต งานบริการ งานเสริม งานผลิต และงานบริการ ในกรณีที่นักเรียนต้องการเรียนซ้ำเพื่อฝึกทักษะเพิ่มเติม หรือหารายได้ระหว่างเรียน

2) กลุ่มนักเรียนที่เลือกเรียนรายวิชา ช 041 ปฏิบัติงานอาชีพ ซึ่งนักเรียนต้องผ่านการเรียนรายวิชาอาชีพที่มีเนื้อหาและทักษะตรงกับรายวิชานี้มาก่อน หรือเป็นผู้ผ่านการพิจารณาของกรรมการว่ามีพื้นฐานเพียงพอ รวมทั้งมีคณะกรรมการพิจารณาส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพดังกล่าว

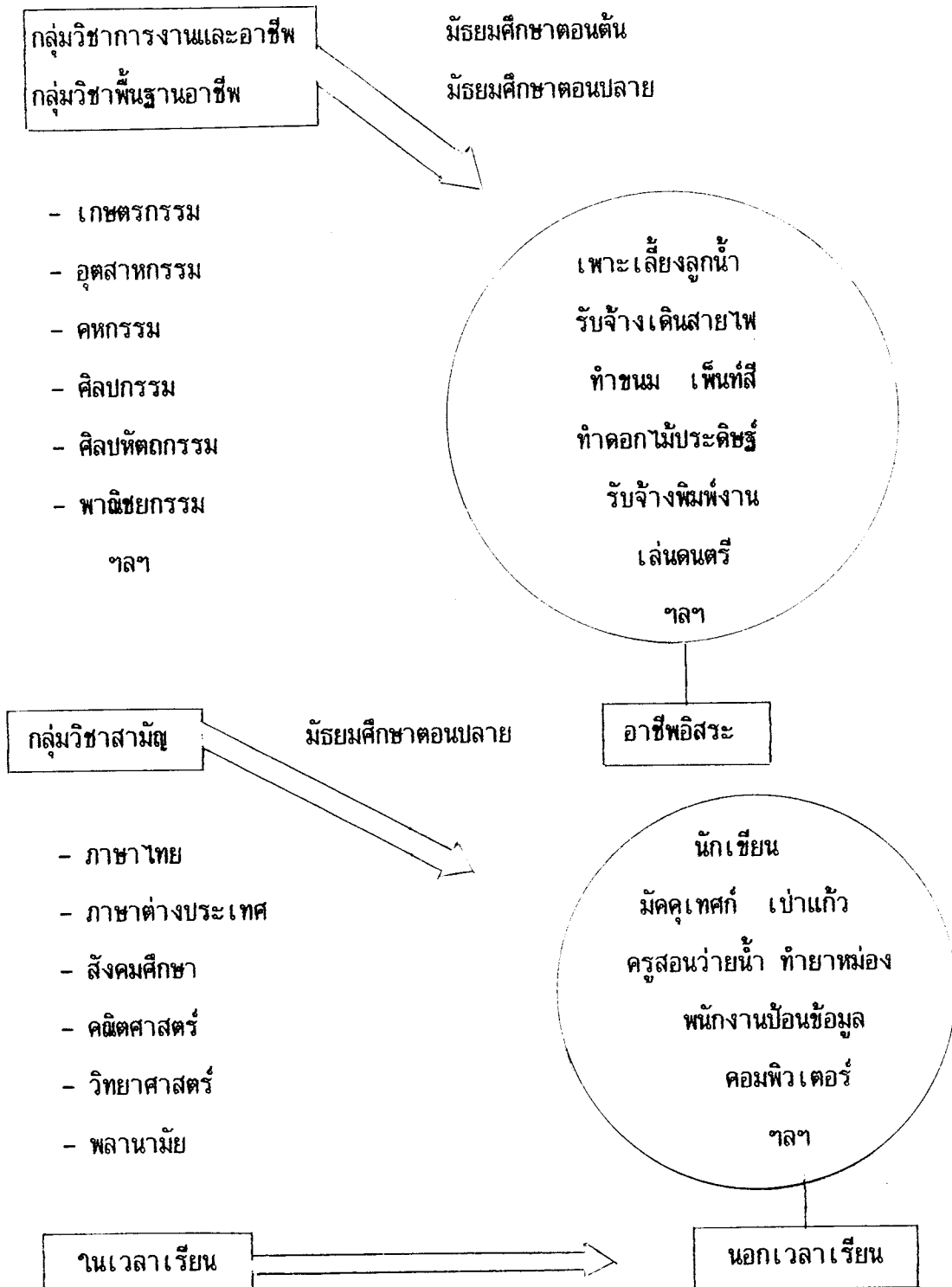
3) กลุ่มนักเรียนที่เลือกเรียนในคาบกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน โดยมีครูที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียน

4) กลุ่มนักเรียนที่ทำกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของกรมสามัญศึกษา

อนึ่ง ถ้าโรงเรียนยังเห็นว่ามีความจำเป็นต้องหาอาชีพที่นอกเหนือจากรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนให้มีรายได้ระหว่างเรียน โรงเรียนก็สามารถจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้โดยการนำรายวิชาที่มีอยู่มาพัฒนา หรืออาจสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ ต้องเสนอกรมวิชาการพิจารณาเห็นชอบ โดยผ่านกลุ่มโรงเรียนและเขตการศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2534)

2) จัดตามหลักสูตรและจัดตามกลุ่มสนใจ

(1) จัดตามหลักสูตร เป็นการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพตามปกติในโรงเรียน แต่อาจเกิดอาชีพอิสระขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น

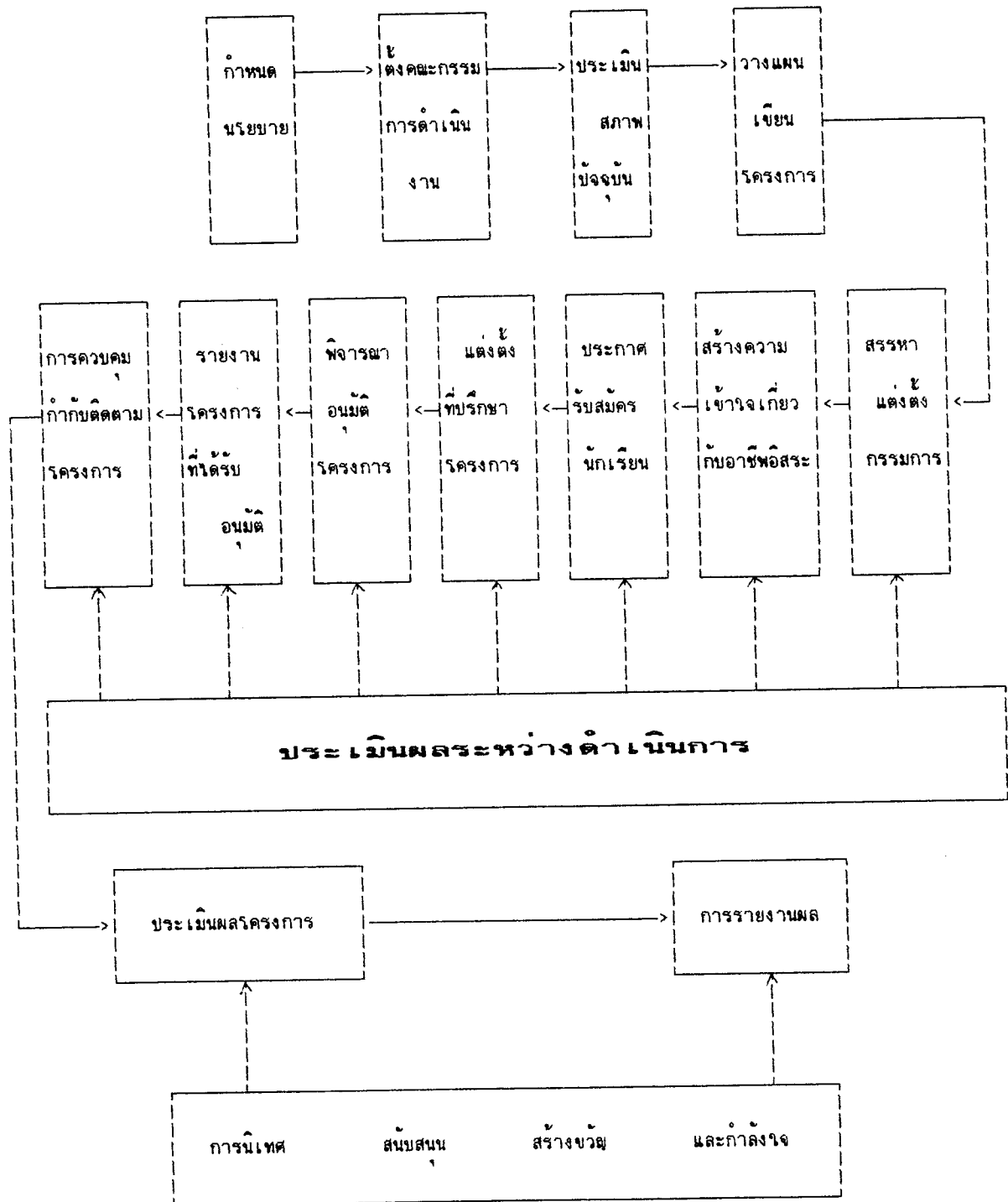
แผนภูมิที่ 1 การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพตามหลักสูตร

(2) **จัดตามกลุ่มสนใจ** เป็นการจัดอาชีพอิสระให้กับนักเรียนโดยตรง ซึ่งจัดทั้งในและนอกเวลาเรียน อาจเป็นการจัดเพื่อส่งเสริมความสามารถที่นักเรียนมีอยู่เอง หรือโรงเรียนจัดขึ้นตามความเหมาะสมของโรงเรียน ในคาบเรียนกิจกรรม หรือนอกเวลาเรียน ซึ่งอาจทำได้ 2 วิธีคือ

- จัดในรูปของกิจกรรม ชุมชมส่งเสริมอาชีพอิสระโดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งประกอบด้วยครู อาจารย์ในโรงเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านอาชีพอิสระและการตลาด พร้อมทั้งการแนะแนวที่จะต้องช่วยคัดเลือกนักเรียน ทั้งนี้ควรมีสถานที่ตั้งชุมนุม เพื่อการดำเนินงานจัดอาชีพอิสระด้วย
- ให้หมวดวิชาต่าง ๆ จัดทำโครงการอาชีพอิสระขึ้น โดยพิจารณาจากความพร้อมและความสามารถในหมวดวิชา ซึ่งอาจจัดเป็นโครงการระยะสั้นหรือโครงการระยะยาว (กรมสามัญศึกษา , 2534)

2.1.5 ขั้นตอนการดำเนินงานส่งเสริมอาชีพอิสระ

การดำเนินงานส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนตามทิศทางของกรมสามัญศึกษานั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำหลักการบริหารซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติงานตามแผนและการประเมินผลมาใช้ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานนั้นสามารถเขียนเป็นแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินงานส่งเสริมอาชีพอิสระ

ที่มา : สามัญศึกษา, กรม. คู่มือการบริหารการประกอบอาชีพอิสระฯ. ม.ป.ป.

1) การกำหนดนโยบาย

ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายการศึกษาหลักสูตรทิศทางการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา รวมทั้งหลักเกณฑ์การประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ทฤษฎีหลักการที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ แล้วกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน และแจ้งให้บุคลากรในโรงเรียนทราบโดยทั่วกัน

2) การแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงาน

ก่อนการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนด โรงเรียนควรสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานขึ้นเพื่อให้มีหน้าที่รับผิดชอบงานดังต่อไปนี้

- (1) ประเมินสภาพปัจจุบัน
 - (2) วางแผนเขียนโครงการของโรงเรียน
 - (3) สรรหาและเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระ
 - (4) สร้างความเข้าใจงานส่งเสริมอาชีพอิสระแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - (5) รับสมัครนักเรียนเข้าร่วมโครงการ
 - (6) สรรหาและเสนอแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำโครงการของนักเรียน
 - (7) รวบรวมโครงการของนักเรียนที่ผ่านการพิจารณาจากที่ปรึกษาเสนอคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระ
 - (8) รายงานโครงการของนักเรียนที่ได้รับอนุมัติเสนอจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา
 - (9) ประเมินผล และรายงาน
 - (10) ประสานงานและอำนวยความสะดวกการดำเนินงานตามโครงการ
- เพื่อให้งานต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วดำเนินไปด้วยดี และประสบความสำเร็จผู้บริหารควรพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการและหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติงานดังกล่าวก็ซุ่ดก็ได้ตามความเหมาะสม

3) การประเมินสภาพปัจจุบัน

การประเมินสภาพปัจจุบันจะทำให้โรงเรียนได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดรายวิชาเลือก สภาพท้องถิ่น และปัญหาอื่น ๆ โรงเรียนอาจใช้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพท้องถิ่นของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน วิธีการที่จะได้ข้อมูลดังกล่าวโรงเรียนอาจดำเนินการ โดยการออกแบบสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต ประชุม ศึกษาจากเอกสาร เป็นต้น

4) การวางแผนเขียนโครงการของโรงเรียน

โรงเรียนควรนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เรียบเรียง และรวบรวม ให้เห็นสภาพความพร้อมในด้านต่าง ๆ หรือปัญหาอุปสรรค แล้วนำมาเขียนหลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมายและการดำเนินการแก้ปัญหา และพัฒนางานส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนในรูปของโครงการต่อไป ในการเขียนโครงการของโรงเรียนนั้นควรจะเป็นไปแบบร่วมกันคิด ร่วมกันทำ

5) การสรรหาและแต่งตั้งกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระ

ผู้บริหารหรือคณะกรรมการดำเนินงาน ควรสรรหา แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระขึ้น ประมาณ 7 คน ประกอบด้วย

ผู้บริหารโรงเรียน	ประธานกรรมการ
ครู-อาจารย์ในโรงเรียน	กรรมการ
นักการธนาคาร	กรรมการ
นักธุรกิจ	กรรมการ
ผู้นำชุมชน	กรรมการ
ครู-อาจารย์ในโรงเรียน	กรรมการและเลขานุการ
กรรมการชุดนี้มีหน้าที่ดังนี้	

- (1) พิจารณออนุมัติโครงการอาชีพอิสระที่นักเรียนเสนอ
- (2) ควบคุมการใช้จ่าย และดูแลรักษาเงิน
- (3) ส่งเสริม สนับสนุน สร้างขวัญ และกำลังใจ

(4) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน

(5) พิจารณาอนุมัติและแก้ปัญหา ในกรณีที่นักเรียนดำเนินการตามโครงการแล้วขาดทุน หรือไม่สามารนำเงินที่ยืมไปส่งคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ

6) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพอิสระ

การสร้างความเข้าใจการส่งเสริมอาชีพอิสระ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง หรือบุคลากร ให้ความรู้และตระหนักในความสำคัญของการประกอบอาชีพอิสระพร้อมที่จะให้การสนับสนุนด้วยความเต็มใจ โดยโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

(1) จัดเตรียมสื่อประกอบการชี้แจง เช่น แผ่นพับ เอกสาร คู่มือครูที่ปรึกษา คู่มือนักเรียน ใบเสนอ วัตถุประสงค์ เป็นต้น

(2) วิธีสร้างความเข้าใจ โรงเรียนอาจใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุมชี้แจง การแจกเอกสารให้ความรู้ การเชิญวิทยากร การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การทำหนังสือเวียนแจ้งเพื่อทราบ การจัดทำวารสาร หรือสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ต่อสื่อมวลชน เป็นต้น

7) การประกาศรับสมัครนักเรียนเข้าร่วมโครงการ

โรงเรียนโดยคณะกรรมการการดำเนินงาน รับสมัครนักเรียนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเริ่มจากการเตรียมรับสมัคร วางแผนการรับสมัคร กำหนดเงื่อนไขการรับสมัคร การจัดทำใบสมัคร การกำหนดวิธีการ ประชาสัมพันธ์ รวบรวมข้อมูลจากใบสมัครของนักเรียนเพื่อพิจารณาเสนอแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำกลุ่มของนักเรียนต่อไป

8) การแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำโครงการ

คณะกรรมการดำเนินงาน รวบรวม แยกประเภทใบสมัคร และพิจารณาเสนอแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำโครงการของนักเรียน ผู้ตรวจสอบบัญชี และหรือผู้รู้ในวิชาชีพ ตามเงื่อนไขต่อไปนี้

(1) ที่ปรึกษาโครงการ อาจแต่งตั้งให้ประจำโครงการละ 1 หรือมากกว่าและที่ปรึกษาแต่ละคนอาจรับผิดชอบนักเรียนกลุ่มเดียว หรือหลายกลุ่มก็ได้ แล้วแต่ความจำเป็น ตามความเหมาะสม ความเชี่ยวชาญ ความสามารถ ความมั่นใจของที่ปรึกษา ลักษณะงานอาชีพและอื่น ๆ ที่ปรึกษาควรคัดเลือกจากผู้มีความเสียสละ มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และสนใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ที่ปรึกษามีหน้าที่ต่อไปนี้

ก) ร่วมกับนักเรียนวิเคราะห์ความถูกต้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโครงการของนักเรียน

ข) ให้คำแนะนำ และตรวจสอบการเขียนโครงการของนักเรียนให้เป็นไปตามแบบการเขียนโครงการ และหลักเกณฑ์การอนุมัติโครงการ

ค) พิจารณาให้เห็นเกี่ยวกับการเป็นไปได้อิงโครงการ เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระ

ง) ดูแลการทำงานของนักเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์

จ) ให้ความรู้ คำแนะนำและหรือเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์เฉพาะเรื่อง มาให้ความรู้ คำแนะนำแก่นักเรียน

ฉ) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเงินและบัญชีของโครงการ

ช) ดูแลคุณธรรมของนักเรียน

(2) ผู้ตรวจสอบบัญชี โรงเรียนจัดทำผู้ตรวจสอบบัญชีทุกโครงการ เพื่อกำกับดูแลให้คำปรึกษาในเรื่องการเงินการบัญชี เสนอแนะรูปแบบการทำบัญชี การลงบัญชีและตรวจสอบความถูกต้องในการลงบัญชี ผู้ตรวจสอบบัญชีอาจเป็นครูธุรการในโรงเรียน เจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียน หรือครูที่มีความรู้ที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสมก็ได้

(3) ผู้รับอาชีพ เพื่อให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่นักเรียน อาจเป็นครูสอนวิชาชีพในโรงเรียน หรือบุคคลภายนอกที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ ซึ่งจะเชิญมาเป็นครั้งคราวก็ได้

อนึ่งครูที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี หรือผู้รับวิชาชีพ อาจเป็นคนเดียวกันหรือคนละคนก็ได้ และอาจรับผิดชอบนักเรียนเพียงกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้

9) การพิจารณาอนุมัติโครงการ

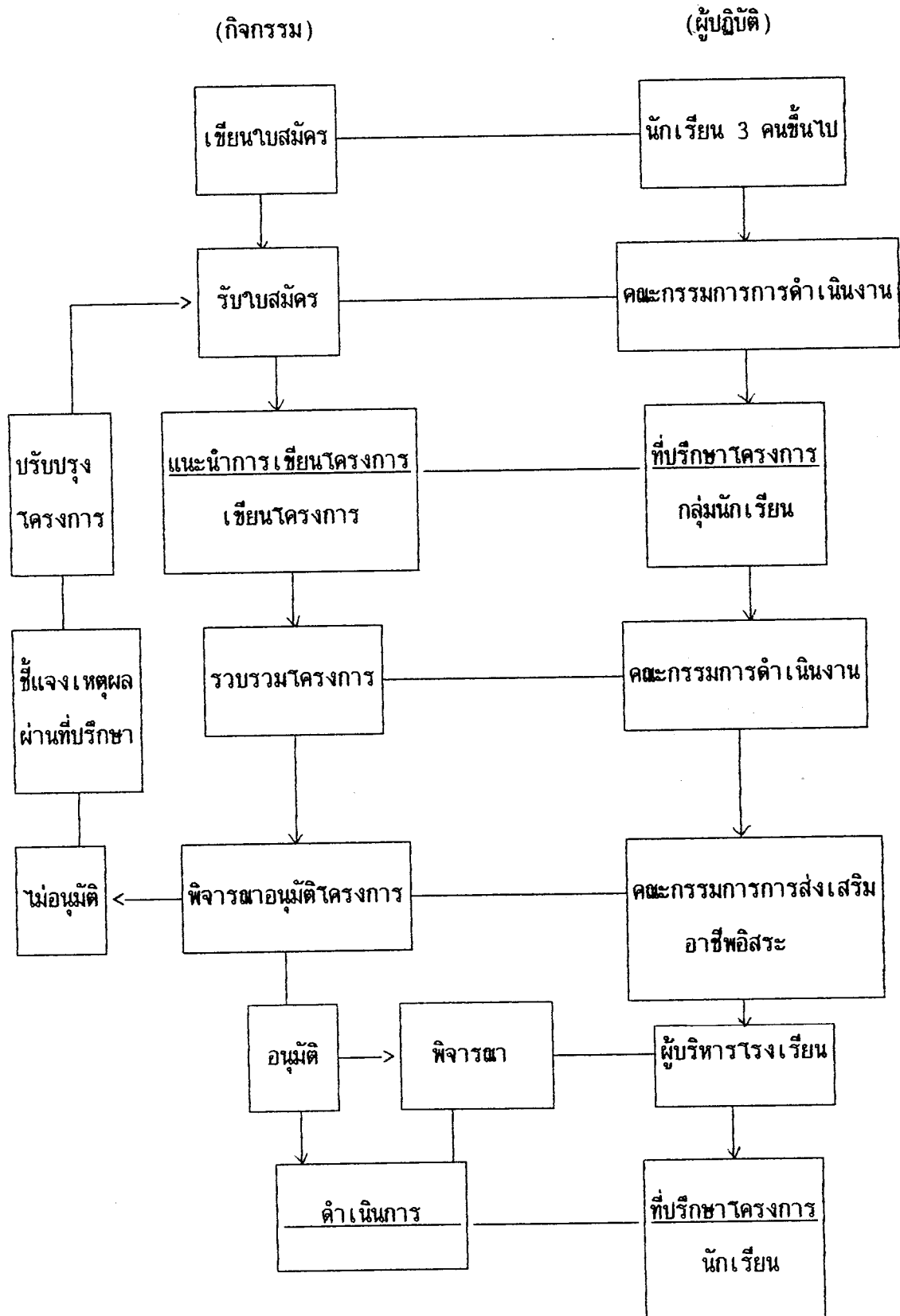
ในการพิจารณาอนุมัติโครงการ คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระ ควรพิจารณาจากเกณฑ์ของกรมสามัญศึกษาบางข้อ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์ขึ้นเอง ซึ่งอาจใช้เกณฑ์ดังนี้

- (1) มีการรวมกลุ่มนักเรียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
- (2) เป็นอาชีพทำได้ แต่ต้องเป็นอาชีพที่สุจริต และเป็นอาชีพอิสระ
- (3) เหมาะสมกับเวลาเรียน กำลังของนักเรียน อายุ และความสามารถ
- (4) ไม่เสียผลการเรียน และไม่เป็นกิจกรรมใหญ่โตหรือลงทุนมาก

- (5) มีตลาดหรือลูกค้ารองรับ
- (6) สามารถหาแหล่งวิชาสนับสนุนได้
- (7) มีการร่วมลงทุนระหว่างนักเรียน ครู และผู้ประกอบการ
- (8) ไม่เป็นกิจการของโรงเรียน หรือกิจการของผู้หนึ่งผู้ใดที่จัดให้นักเรียนทำ
- (9) มีครูที่ปรึกษาคอยแนะนำดูแลการประชุม การทำงานร่วมกัน และทำบัญชี
- (10) เป็นงานอาชีพที่ทำขาย ส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้

กรณีที่โครงการไม่ได้รับอนุมัติ คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระควรให้เหตุผลและข้อเสนอแนะแก่นักเรียนเพื่อจะได้แก้ไขให้ถูกต้อง

สำหรับขั้นตอนการอนุมัติโครงการปรากฏรายละเอียดในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการอนุมัติโครงการ

ที่มา : สำนัศึกษา, กรม. คู่มือการบริหารการประกอบอาชีพอิสระฯ. ม.ป.ป.

10) การรายงานโครงการที่ได้รับอนุมัติ

เมื่อได้รับอนุมัติโครงการ คณะกรรมการดำเนินงานจัดทุนสรุปโครงการของนักเรียนตามแบบรายงานโครงการ ส่งไปยังจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษาทราบ เพื่อพิจารณาหาทางสนับสนุน และนิเทศ ติดตามการดำเนินงานต่อไป

11) การควบคุม กำกับ ติดตามโครงการ

เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการอาชีพอิสระที่นักเรียนดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้

(1) ผู้บริหารและคณะกรรมการดำเนินงานควบคุม กำกับ ติดตามให้นักเรียนแต่ละกลุ่มที่ทำโครงการ รายงานผลความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค บันทึกการประชุม ปรีक्षाหรือการจัดทำบัญชี เป็นต้น ต่อที่ปรึกษาโครงการอย่างน้อยเดือนละครั้ง

(2) ผู้บริหารและคณะกรรมการดำเนินงานควบคุม กำกับ ติดตามให้ที่ปรึกษาโครงการของนักเรียนทุกกลุ่มสรุปผลการดำเนินงานของนักเรียนเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระโดยผ่านคณะกรรมการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างน้อยเดือนละครั้ง

(3) ผู้บริหารและคณะกรรมการดำเนินงานควบคุม กำกับ ติดตามการดำเนินงานของที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้รู้ในวิชาชีพ เพื่อทราบความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานตามโครงการของนักเรียน

12) การประเมินผลโครงการ

การประเมินผลโครงการมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ตลอดจนพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่าได้ผลเพียงใด ซึ่งประเมินเป็น 3 ระยะ คือ

(1) การประเมินก่อนการดำเนินงาน เพื่อประเมินสภาพปัจจุบัน

(2) การประเมินระหว่างการทำงาน เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์ผล ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน จะได้ปรับปรุงแก้ไขการทำงานตามโครงการ ซึ่งประเมินได้จากการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยการสำรวจ สอบถามผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลจากการควบคุม กำกับ ติดตามโครงการ

(3) การประเมินผลหลังดำเนินงาน ประเมินผลได้จากเครื่องชี้วัดสำคัญของโครงการดังต่อไปนี้

- ก) นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
- ข) นักเรียนลงทุนร่วมกัน หรืออาจยืมเงินจากแหล่งอื่นมาร่วมลงทุนด้วย
- ค) นักเรียนมีการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ เช่น การแบ่งงานกันทำ มีการประชุมปรึกษาหารือ การบันทึกข้อตกลง ปฏิบัติตามข้อตกลง รวมทั้งมีการจัดทำบัญชี
- ง) นักเรียนมีที่ปรึกษาโครงการ ผู้รู้ในวิชาชีพ และผู้ตรวจสอบบัญชี
- จ) นักเรียนรวมกลุ่มกันจัดทำโครงการ มีการเรียนรู้และฝึกฝนประสบการณ์ในวิชาอาชีพและเพิ่มพูนทักษะการจัดการ ตลอดจนนำความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ไปช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนได้
- ฉ) นักเรียนแต่ละคนมีรายได้ ซึ่งเมื่อประมาณเป็นเงินแล้วได้ต่ำกว่า 50 บาทต่อปี
- ช) นักเรียนที่จัดทำโครงการมีผลการเรียนไม่ต่ำกว่าเดิม
- ซ) นักเรียนมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการนำเสนอโครงการ การตัดสินใจ

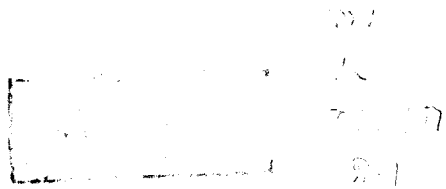
แก้ปัญหา ตลอดจนการรายงานผลการดำเนินงาน

อนึ่งนอกจากเรื่องชี้วัดของโครงการดังกล่าวแล้ว โรงเรียนควรได้ประเมินปัจจัยและกระบวนการดำเนินงาน เช่น จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ งบประมาณที่ใช้ในโครงการ การยืมเงินของนักเรียน การตั้งคณะกรรมการตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงโครงการ และรายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

13) การรายงานผล

โรงเรียนจะต้องรายงานผลไปยังจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษาแล้วแต่กรณี โดยมีสิ่งที่รายงานดังต่อไปนี้

- (1) รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ ซึ่งโรงเรียนต้องรายงานภายในเดือนสิงหาคมของทุกปี
- (2) รายงานโครงการที่นักเรียนนำเงินไปดำเนินการตามโครงการแล้วขาดทุนหรือไม่สามารถนำเงินที่ยืมไปส่งคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ คณะกรรมการดำเนินงานต้องเสนอขออนุมัติต่อคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระแล้วรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบ

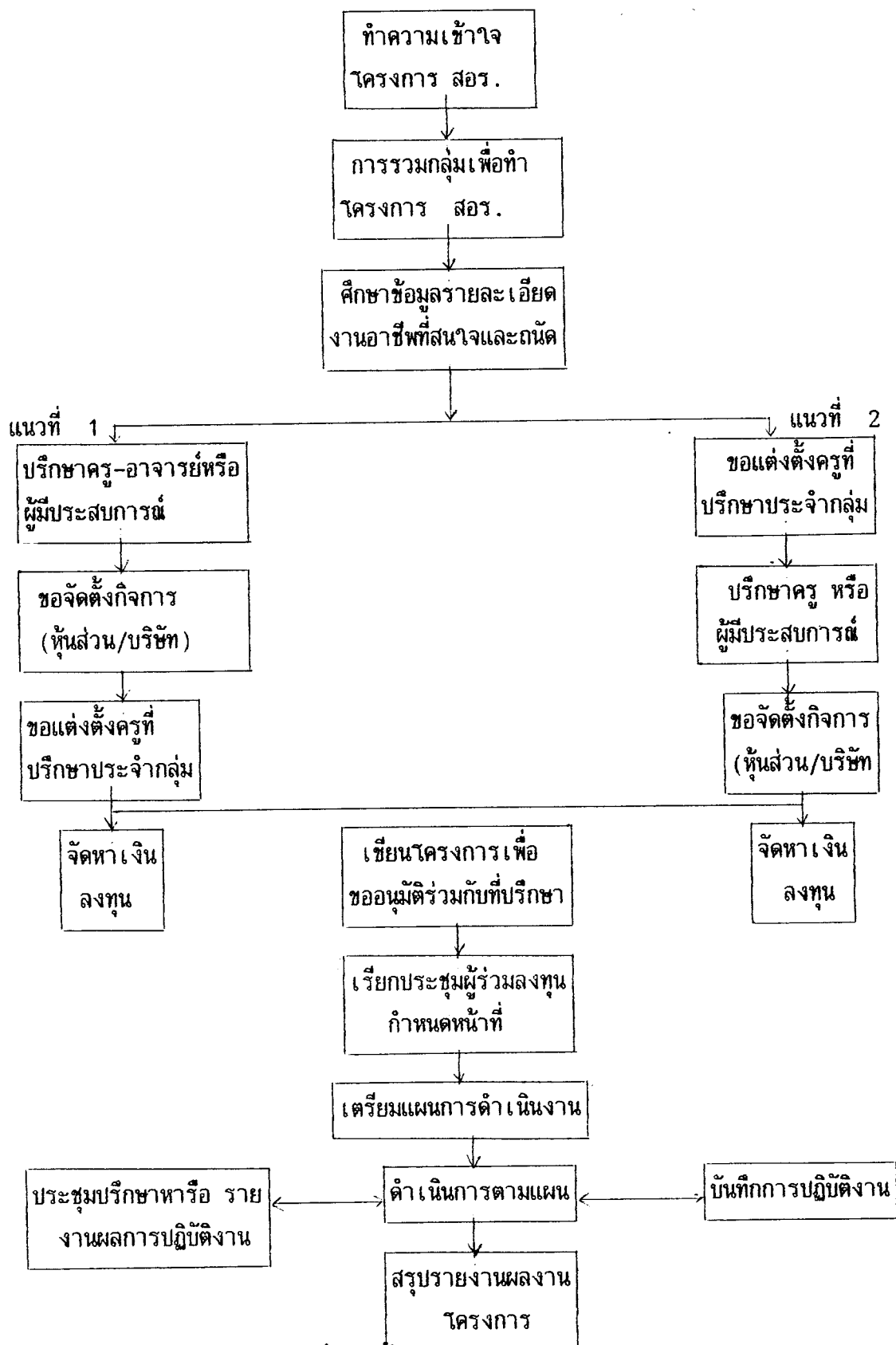
(3) รายงานการประเมินผลการดำเนินงานที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่และปรับปรุงแก้ไขงานตามโครงการ

(4) รายงานผลตามที่จังหวัด เขตการศึกษา กรมสามัญศึกษา สํารวจ ติดตาม

2.1.6 แนวปฏิบัติการทำโครงการ สอ. ของนักเรียน

นักเรียนที่สนใจการรวมกลุ่มทำโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน (โครงการ สอ.) ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการนี้ให้ชัดเจนเสียก่อนโดยการขอคำแนะนำจากครู-อาจารย์ในโรงเรียนซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งเวลาในการทำโครงการ ซึ่งโครงการที่นักเรียนจัดทำจะต้องไม่มีผลกระทบต่อการเรียนวิชาอื่น ๆ ของนักเรียน

ขั้นตอนการรวมกลุ่มของนักเรียนเพื่อจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน สามารถดำเนินการได้ตามแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการรวมกลุ่มของนักเรียน

ที่มา : สามัญศึกษา , กรม. คู่มือแนวปฏิบัติของนักเรียนโครงการ สอ. กทม : ม.ป.ป.

จากแผนภูมิที่ 3 ลำดับขั้นตอนการรวมกลุ่มของนักเรียนมีรายละเอียดดังนี้

1) การทำความเข้าใจโครงการ สอ. นักเรียนอาจขอคำแนะนำจากครู-อาจารย์
ในโรงเรียนเกี่ยวกับการทำโครงการ สอ. ในเรื่อง จุดมุ่งหมาย ขั้นตอนการทำโครงการ
แหล่งเงินทุน และเงื่อนไขในการทำโครงการ

2) การรวมกลุ่มเพื่อจัดทำโครงการ สอ. ในการรวมกลุ่มจัดทำโครงการนั้น นักเรียน
จะต้องรวมกลุ่มเพื่อนนักเรียนด้วยกันตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไปที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์
มีความสนใจในการทำงานอาชีพเดียวกันและพร้อมที่จะทำงานร่วมกันได้

3) ศึกษาข้อมูลรายละเอียดงานอาชีพที่สนใจและถนัด สิ่งที่นักเรียนจะต้องศึกษามีดังนี้

- (1) จำนวนเงินที่ต้องใช้ในการลงทุนดำเนินกิจการทั้งหมด
- (2) ขั้นตอนและเทคนิคการผลิตหรือบริการ
- (3) ชนิดและขนาดของเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์สำหรับใช้ในการผลิตหรือ

บริการ

- (4) แหล่งวัตถุดิบ จำนวนปริมาณและความสะดวกในการขนส่ง
- (5) สถานที่ผลิตหรือบริการ
- (6) จำนวนของผู้ต้องใช้สินค้าหรือบริการ
- (7) ปริมาณที่จะผลิตแต่ละครั้ง
- (8) วิธีการตั้งราคาเพื่อการจำหน่าย
- (9) สถานที่จำหน่ายและวิธีการขาย

4) การขอจัดตั้งกิจการ ซึ่งมีแนวปฏิบัติได้ 2 วิธี คือ

(1) ปรึกษาครู-อาจารย์ หรือผู้มีประสบการณ์ ขอจัดตั้งกิจการ ขอแต่งตั้งครูที่
ปรึกษาประจำกลุ่ม

(2) ขอแต่งตั้งครูที่ปรึกษาประจำกลุ่ม ปรึกษาครู-อาจารย์เพื่อทำโครงการ ขอ
จัดตั้งกิจการ

ในการขอจัดตั้งกิจการนี้มี 2 แบบ คือ จัดทะเบียนเป็นบริษัทและไม่จดทะเบียนเป็น
บริษัท (กลุ่มบุคคลหรือหุ้นส่วน)

ก) การจัดตั้งบริษัท มีแนวปฏิบัติดังนี้

- รวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
- แบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าหุ้นละ เท่า ๆ กัน
- ผู้ร่วมกลุ่มลงทุนดำเนินการขออนุมัติโครงการจดทะเบียนกับโรงเรียน
- ประกาศให้มีการเข้าซื้อจองซื้อหุ้นของกิจการจนครบ
- ผู้ร่วมลงทุนเรียกประชุมผู้จองซื้อหุ้น เลือกตั้งกรรมการดำเนินงานของกิจการ

มอบหมายงานให้ผู้บริหารรับผิดชอบ

- คณะกรรมการดำเนินงานเรียกให้ผู้เข้าซื้อหุ้นชำระเงินค่าจองหุ้นอย่างน้อยครึ่ง

แรก 25 % ของมูลค่าหุ้น

- ดำเนินกิจการตามแผนปฏิบัติงานที่วางไว้
- การแบ่งกำไร ขาดทุน เงินปันผลหรือหุ้นคิดดังนี้

$$\text{เงินปันผลหรือหุ้น} = \frac{\text{กำไร หรือ ขาดทุนสุทธิ}}{\text{จำนวนหุ้นทั้งหมด}}$$

ข) การจัดตั้งกลุ่มบุคคลหรือหุ้นส่วน มีแนวปฏิบัติดังนี้

- รวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
- การร่วมลงทุน ลงทุนได้ด้วยทรัพย์สินหรือเงินสดโดยลงทุนคนละเท่า ๆ กันหรือ

ลงทุนในอัตราส่วนทุนที่แต่ละคนจะร่วมลงทุนได้

- การแบ่งกำไรขาดทุน อาจแบ่งเท่า ๆ กัน แบ่งตามอัตราส่วนทุน หรือแบ่งตามที่

ตกลงกัน

- มีการทำหนังสือข้อตกลงเข้าร่วมลงทุน
- ผู้ร่วมลงทุนทุกคนร่วมกันดำเนินงานโดยมีผู้ร่วมลงทุน 1 คน เป็นผู้จัดการสำหรับ

การเลือกครูที่ปรึกษาโครงการนั้น อาจกระทำได้ 3 วิธีดังนี้

(1) นักเรียนผู้ร่วมกลุ่มทำโครงการเลือกครูที่ปรึกษาเองและนำเสนอชื่อให้โรงเรียนแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาประจำกลุ่ม

(2) นักเรียนผู้ร่วมกลุ่มเลือกครูที่ปรึกษาโครงการจากรายชื่อครูซึ่งทางโรงเรียนได้แต่งตั้งไว้แล้ว

(3) นักเรียนผู้ร่วมกลุ่มเสนอขอให้โรงเรียนแต่งตั้งครูที่ปรึกษาให้

5) การเขียนโครงการและการจัดหาเงินลงทุน ในการเขียนโครงการนักเรียนจะต้องปรึกษาหารือร่วมกับครูที่ปรึกษาโครงการ โดยมีรายละเอียดในโครงการดังนี้

- (1) ชื่อโครงการ
- (2) หลักการและเหตุผล
- (3) วัตถุประสงค์
- (4) เป้าหมายปริมาณที่จะผลิตหรือบริการ
- (5) รูปแบบการรวมกลุ่ม (จดทะเบียนเป็นบริษัทหรือไม่จดทะเบียน)
- (6) วิธีการร่วมลงทุนและแหล่งเงินทุน
- (7) ระยะเวลาเริ่มดำเนินการและสิ้นสุดโครงการ
- (8) สถานที่สำหรับดำเนินการผลิตหรือบริการ
- (9) สถานที่ขายหรือจำหน่ายและกลุ่มผู้ซื้อ
- (10) ประมาณการรายรับและรายจ่าย
- (11) ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- (12) ชื่อครูที่ปรึกษาโครงการ

ส่วนเงินลงทุนนอกจากนักเรียนจะร่วมกันลงทุนเองแล้วยังสามารถกู้ได้จากแหล่งต่อไปนี้

(1) เงินทุนหมุนเวียนของโรงเรียน ซึ่งได้รับจากเงินงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนจัดทำโครงการประกอบอาชีพ

- (2) เงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา
- (3) เงินของสมาคมผู้ปกครองและครู
- (4) เงินของสมาคมนักเรียนเก่าของโรงเรียน
- (5) เงินมูลนิธิของโรงเรียน

6) การเรียกประชุมผู้ร่วมลงทุนและกำหนดหน้าที่ เมื่อโครงการได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้เป็นหัวหน้าโครงการจะต้องเรียกประชุมสมาชิกหรือผู้ถือหุ้นเพื่อกำหนดความรับผิดชอบในการดำเนินงานซึ่งอาจจะกำหนดเป็นตำแหน่ง เช่น ผู้จัดการ รองผู้จัดการ ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายการตลาด ฝ่ายการเงินและบัญชี และเลขานุการ เป็นต้น

7) การเตรียมแผนการดำเนินงาน มี 3 ขั้นตอน คือ

(1) ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย ศึกษาดูการปฏิบัติงานอาชีพจากสถานประกอบการในท้องถิ่น หรือแหล่งวิทยาการ ประชุมวางแผนการดำเนินงาน จัดเตรียมสถานที่ทำการผลิต จัดเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์สำหรับใช้ในการผลิต กำหนดปริมาณการผลิตและการสั่งซื้อวัตถุดิบสำหรับการผลิตแต่ละครั้ง กำหนดสถานที่และวิธีการจำหน่าย

(2) ขั้นดำเนินการ ประกอบด้วย การดำเนินการผลิตหรือบริการ จัดบันทึกการปฏิบัติงาน ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย กำหนดราคาขาย ดำเนินการจัดจำหน่าย

(3) ขั้นประเมินผล ประกอบด้วย สรุปผลและรายงานการเงินของโครงการ สรุปผลและรายงานการเงินของโครงการ สรุปผลการดำเนินงานของโครงการ

8) การดำเนินการตามแผน ในการดำเนินงานนั้นนักเรียนจะต้องทำบันทึกการปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

- (1) วัน เดือน ปี ที่ปฏิบัติงาน
- (2) งานที่ปฏิบัติ
- (3) ผลการปฏิบัติงาน
- (4) ปัญหาและอุปสรรค
- (5) ข้อเสนอแนะและการแก้ไข
- (6) ผู้ปฏิบัติงาน
- (7) ผู้ตรวจบันทึกหรือผู้นิเทศ

9) สรุปรายงานผลงานโครงการ ผู้จัดทำโครงการจะต้องสรุปผลของโครงการเสนอที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ชนิดคือ

(1) สรุปผลและรายงานการเงินของโครงการ ซึ่งจะต้องกระทำเป็นระยะประจำสัปดาห์หรือประจำเดือนแล้วแต่กรณี

(2) สรุปผลการดำเนินงานโครงการ กระทำเมื่อสิ้นสุดโครงการ

2.1.7 การบริหารงานการเงินการบัญชีในการดำเนินงานตามโครงการ สอ.ร.

การบริหารงานโครงการ สอ.ร. จะสำเร็จได้มีปัจจัยที่หัวหน้าสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลายประการ เช่น การบริหารบุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ โดยเฉพาะการบริหาร

การเงินการบัญชีมีเทคนิควิธีการที่เฉพาะเจาะจง ผิดพลาดไม่ได้ จำเป็นต้องดูแล ควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ ซึ่งมีสิ่งที่ควรรู้ดังต่อไปนี้

- 1) แหล่งที่มาของเงินทุน เงินลงทุนในการจัดทำโครงการ สอว. มีแหล่งที่มา ดังนี้
 - (1) เงินทุนส่วนตัวของผู้ร่วมลงทุน ประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครอง หรือบุคคลในชุมชน (ไม่เกิน 20% ของเงินลงทุนทั้งหมด) และครู (ไม่เกิน 10% ของเงินลงทุนทั้งหมด)
 - (2) เงินนอกงบประมาณ ได้แก่ เงินที่กรมสามัญศึกษาหรือโรงเรียนได้รับบริจาค เพื่อช่วยเหลือนักเรียนในการจัดทำโครงการ สอว.
 - (3) เงินงบประมาณ ได้แก่ เงินอุดหนุนทั่วไป และเงินงบกลาง
- 2) การบริหารการเงินและบัญชีสำหรับโรงเรียน แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและบัญชีสำหรับโรงเรียนมีดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2533)
 - (1) กรณีกรมสามัญศึกษาจังหวัดเป็นผู้พิจารณาจัดสรรเงินให้โครงการหารายได้ของนักเรียน
 - ก) การรับจดทะเบียนบริษัทและการรับจ่ายเงิน

กรณีเป็นโครงการบริษัท เมื่อโรงเรียนได้รับรายงานการจดทะเบียนบริษัทพร้อมทั้งขอรับเงินยืม ให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้

 - รับจดทะเบียนบริษัท โดยหัวหน้าสถานศึกษาลงนามหนังสือรับรองการจดทะเบียนจำนวน 2 ฉบับ ที่บริษัทร่างเสนอโดยโรงเรียนเก็บไว้ 1 ฉบับ คืน บริษัท 1 ฉบับ และบันทึกการรับจดทะเบียนในทะเบียนบริษัท
 - ขอรับเงินยืมจากสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด เมื่อได้รับเงินให้โรงเรียนออกใบเสร็จรับเงินแก่หน่วยงานดังกล่าว แล้วบันทึกการรับเงินในสมุดเงินสดและทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ
 - จ่ายเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ ให้บริษัท โดยประธานกรรมการบริษัทลงชื่อรับเงินในใบสำคัญรับเงินเพื่อเป็นหลักฐานการจ่ายของโรงเรียน และบันทึกการจ่ายเงินในสมุดเงินสด และทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณ ประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ

กรณีโครงการของกลุ่มนักเรียนไม่ใช่โครงการบริษัทให้โรงเรียนปฏิบัติดังนี้

- สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด เมื่อได้รับเงินให้โรงเรียนนอกใบเสร็จรับเงินแก่หน่วยงานดังกล่าวแล้วบันทึกรายการรับเงินในสมุดเงินสด และทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ

- จ่ายเงินให้กลุ่มเจ้าของโครงการ โดยหัวหน้ากลุ่มลงชื่อรับเงินใบสำคัญเงิน และโรงเรียนบันทึกการจ่ายเงินในสมุดบัญชี

- บันทึกยอดเงินในแต่ละโครงการได้รับจัดสรรใน "ทะเบียนยอดควบคุมเงินทุนโครงการ" เพื่อควบคุมการส่งคืนเงินทุนของแต่ละโครงการ

ข) การรับคืนเงินยืมและการส่งคืนเงิน เมื่อสิ้นสุดเวลาการดำเนินงานของบริษัทโดยบริษัทยุบเลิกและนำส่งคืนเงินยืมของนักเรียน หรือมีโครงการของกลุ่มนักเรียนโครงการใดที่ย่อยส่งคืนเงินยืม ให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้

- ออกใบเสร็จรับเงินให้บริษัทหรือโครงการนั้น

- บันทึกการรับเงินในสมุดเงินสดและทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภท "เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ"

- บันทึกการคืนเงินในทะเบียนบริษัท กรณีเป็นบริษัทหรือบันทึกในทะเบียนยอดควบคุมเงินทุนของโครงการที่ส่งเงินคืน กรณีไม่ใช่โครงการบริษัท ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าโครงการใดยังคงค้างอยู่จำนวนเท่าใด

- นำเงินที่ได้รับคืนส่งต่อสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด โดยเมื่อได้รับใบเสร็จรับเงินให้โรงเรียนบันทึกการจ่ายเงินในสมุดเงินสดและทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ

2) กรณีคณะกรรมการของโรงเรียนเป็นผู้พิจารณาจัดสรรเงินให้โครงการหารายได้ของนักเรียน

ก) การรับเงิน เมื่อโรงเรียนได้รับเงินเพื่อดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ ให้โรงเรียนออกใบเสร็จรับเงินให้แก่หน่วยงานที่จ่ายเงิน พร้อมทั้งบันทึกการรับเงินในสมุดเงินสด และทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณ ประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ

ข) การเก็บรักษาเงิน ให้โรงเรียนนำเงินที่ได้รับไว้ตามข้อ ก) ผากธนาคารพาณิชย์ เป็นรัฐวิสาหกิจ

การเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคาร

- ใช้ชื่อบัญชี "เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนโรงเรียน....."

- กำหนดผู้มีสิทธิถอนเงินจำนวน 3 คน จากคณะกรรมการ 7 คน โดยมีเงื่อนไขการส่งจ่ายเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารจำนวน 2 คน ใน 3 คน

ค) การรับจดทะเบียนบริษัทและการจ่ายเงิน

- กรณีเป็นโครงการบริษัท เมื่อโรงเรียนได้รับรายงานการขอจดทะเบียนบริษัท พร้อมทั้งขอเงินยืม ให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้

- รับจดทะเบียนบริษัท โดยหัวหน้าสถานศึกษาลงนามในหนังสือรับรองการจดทะเบียนจำนวน 2 ฉบับ ที่บริษัทร่างเสนอโรงเรียนเก็บไว้ 1 ฉบับ คืน บริษัท 1 ฉบับ และบันทึกการรับจดทะเบียนในทะเบียนบริษัท

- จ่ายเงินให้บริษัท โดยประธานกรรมการบริษัทลงชื่อรับเงินในใบสำคัญรับเงิน เพื่อเป็นหลักฐานการจ่ายของโรงเรียน และบันทึกการจ่ายเงินในสมุดเงินสดและทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณ ประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ

กรณีโครงการของกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่โครงการบริษัท ให้โรงเรียนปฏิบัติดังนี้

- จ่ายเงินให้กลุ่มนักเรียนเจ้าของโครงการ โดยหัวหน้ากลุ่มลงชื่อรับเงินในใบเสร็จรับเงิน และโรงเรียนบันทึกการจ่ายเงินในสมุดบัญชีและทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณ ประเภทเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ

- บันทึกยอดเงินในแต่ละโครงการได้รับอนุมัติใน "ทะเบียนย่อควบคุมเงินทุนโครงการ....." เพื่อควบคุมการส่งคืนเงินของแต่ละโครงการ

ง) การคืนเงินทุน เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินงานของบริษัท โดยบริษัทยุบเลิก และนำส่งคืนเงินยืมของนักเรียน หรือมีโครงการของกลุ่มนักเรียนโครงการใดที่ย่อยส่งคืนเงินยืมให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้

- ออกใบเสร็จรับเงินให้บริษัทหรือโครงการนั้น

- บันทึกการรับเงินในสมุดเงินสด และทะเบียนคุมเงินนอกงบประมาณ

ประเภท "เงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ"

- บันทึกการรับเงินคืนในทะเบียนบริษัทเป็นบริษัทหรือบันทึกในทะเบียนย่อควบคุมเงินทุนของโครงการที่ส่งเงินคืน กรณีไม่ใช้บริษัท เพื่อให้ทราบว่าโครงการใดยังคงค้างส่งเงินอยู่จำนวนเท่าใด

3) การบริหารการเงินและบัญชีสำหรับนักเรียน

(1) กรณีเป็นโครงการบริษัท มีแนวปฏิบัติดังนี้

ก) เงินทุน เงินทุนของบริษัทได้มาจาก

- การขายหุ้น โดยขายให้แก่บุคคลภายนอกไม่เกิน 20% ของจำนวนหุ้นทั้งหมดขายให้แก่ครูในโรงเรียนไม่เกิน 10% ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ที่เหลือนักเรียนเป็นผู้ถือหุ้น
- การยืมเงินจากเงินทุนโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระฯ โดยผู้ก่อตั้งบริษัทสามารถยืมได้ไม่เกินคนละ 500 บาท

ข) การเก็บรักษาเงิน และการจัดทำบัญชีการเงิน

- ให้กรรมการผู้จัดการเป็นผู้ควบคุมเงินคงเหลือ โดยอาจเก็บรักษาเป็นเงินสดหรือฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ทั้งนี้ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารสำหรับการควบคุมเงินสดคงเหลือให้กรรมการผู้จัดการจัดทำรายงานเงินคงเหลือประจำวัน
- เมื่อมีการขายสินค้าหรือบริการที่เป็นกิจการของบริษัท ให้ผู้ขายบันทึกการขายในใบขาย และนำส่งเงินประจำวัน เมื่อสิ้นวันให้รวบรวมเงินส่งต่อกรรมการผู้จัดการพร้อมใบขาย เพื่อบันทึกการรับส่งเงิน
- การจ่ายเงินต้องมีหลักฐานการจ่ายเงินทุกครั้ง กรณีการจ่ายเงินที่ผู้รับเงินไม่สามารถออกใบเสร็จเงินได้ ให้ใช้ใบรับรองการจ่ายเงิน
- หลักฐานการรับเงินและหลักฐานการจ่ายเงิน ให้ส่งมอบแก่ผู้จัดทำบัญชีทันที (ผู้จัดทำบัญชีไม่ควรเป็นกรรมการผู้จัดการ) เพื่อบันทึกการรับจ่ายเงิน
- ค) การจ่ายเงินปันผล โดยปกติให้จ่ายเงินปันผลเมื่อสิ้นงวดการดำเนินงานของ บริษัท แต่ถ้ากรรมการบริหารเห็นว่าไม่สมควรและกำไรนั้นเก็บไว้ไม่ได้ทำประโยชน์

อะไร คณะกรรมการอาจพิจารณาจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นก่อนสิ้นงวดการดำเนินงานของบริษัทได้

ง) การยุบเลิกบริษัท ให้รายงานการประชุม เพื่อยุบเลิกบริษัทแก่หัวหน้าสถานศึกษา พร้อมทั้งจ่ายคืนเงินยืมค่าหุ้นของผู้ถือหุ้นที่เป็นนักเรียนให้โรงเรียนและจ่ายเงินปันผลเงินโบนัสกรรมการบริษัท ค่าหุ้น และจัดสรรทรัพย์สินคงเหลือตามที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่

(2) กรณีไม่ใช่โครงการบริษัท มีแนวปฏิบัติดังนี้

ก) การเก็บรักษาเงิน เมื่อโครงการได้รับอนุมัติและได้รับเงินจากโรงเรียนแล้วให้หัวหน้ากลุ่มนักเรียนเป็นผู้ควบคุมเงินคงเหลือ โดยอาจจัดเก็บเป็นเงินสดหรือฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ตามคำแนะนำของครู

การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร

- ใช้ชื่อบัญชีเงินฝากธนาคารว่า "โครงการ (ระบุชื่อโครงการหารายได้ของนักเรียน)"

- กำหนดผู้มีสิทธิถอนเงินจำนวน 3 คน จากสมาชิกในกลุ่ม โดยมีเงื่อนไขว่าการส่งจ่ายเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารจำนวน 2 คน ใน 3 คน

ข) การจ่ายเงิน การจ่ายเงินเพื่อดำเนินกิจการของโครงการหารายได้ให้หัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ส่งจ่ายเงิน โดยหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม 1 คน ร่วมลงชื่อรับรองการจ่ายเงินในหลักฐานการจ่ายทุกฉบับ กรณีการจ่ายเงินนั้นผู้รับเงินไม่สามารถออกใบเสร็จรับเงินได้ให้ใช้ใบรับรองการจ่ายเงินแทน

ค) การขายสินค้า เมื่อมีการขายสินค้าหรือบริการที่เป็นกิจการของโครงการหารายได้ให้ผู้ขายบันทึกการขายในใบขายและนำส่งเงินประจำวัน เมื่อสิ้นวันให้รวมเงินส่งต่อหัวหน้ากลุ่มพร้อมใบขาย เพื่อบันทึกการรับส่งเงิน

ง) การจัดทำบัญชี ให้สมาชิกที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของโครงการ โดยใช้หลักฐานการจ่ายเงินตามข้อ ข) และค) เป็นหลักฐานการบันทึกบัญชีให้หัวหน้ากลุ่มจัดทำรายงานเงินคงเหลือประจำวัน

จ) การคืนทุน เมื่อมีรายได้เกิดขึ้นให้กลุ่มพิจารณาคืนทุนแก่โรงเรียนโดยให้จ่ายคืนครบถ้วนเมื่อโครงการสิ้นสุด กรณีไม่สามารถจ่ายคืนทุนได้ครบถ้วนให้ครูที่รับผิดชอบโครงการรายงานเหตุผลต่อกรรมการของโรงเรียน

จ) เมื่อสิ้นสุดโครงการทราบดีว่ากลุ่มนักเรียนเจ้าของโครงการจัดทำรายงานผลการบริหารเงินทุนเสนอต่อคณะกรรมการ

จะเห็นว่าโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของกรมสามัญศึกษาเน้น มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยการรวมเป็นกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ประกอบอาชีพอิสระตามความเหมาะสม โดยไม่ เสียเวลาเรียน อาจจะขอจดทะเบียนเป็นบริษัทหรือไม่ก็ได้

2.2 การประเมินโครงการ

2.2.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

ไดมินักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการประเมินโครงการ ที่น่าสนใจคือ

ปรีชา (2524) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า คือวิธีการดำเนินงาน เพื่อ ตรวจสอบหรือตัดสินถึงกระบวนการหรือผลงานที่ปรากฏในขณะนั้น ว่าสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่

นิศา (2527) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึงกิจกรรมการเก็บ รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความหมาย ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาวิธีการปรับปรุง วิธีการจัดการเกี่ยวกับโครงการ และหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพ และประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

ประชุม (2529) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึงกระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึงจุดเด่น หรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการ ดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้นเสีย

สมหวัง (2533) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

วรเทพ (2533) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ เป็นจริงเกี่ยวกับโครงการ เพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเป็นการเพิ่มคุณค่า และประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น และช่วยในการตัดสินคุณค่าของโครงการ

รังสฤษฎ์ (2534) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า คือกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ การค้นหาผลการดำเนินงานตามโครงการเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้โครงการบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

อานนตรี (2535) กล่าวถึงการประเมินโครงการว่า คือการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานตามโครงการ โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสินคุณค่าของผลงานนั้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ คือ การตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อช่วยในการตัดสินใจว่า ควรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขในการที่จะดำเนินงานต่อไปหรือจะเลิกล้มโครงการนี้

2.2.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

นักวิชาการได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้หลายแนวเช่น

ประชุม (2529) กล่าวว่าประเมินผลโครงการมีความมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้มากที่สุด กล่าวคือ มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และเหมาะสม การดำเนินงานมีทิศทางในการปฏิบัติ ควบคุมการผลิต หรือผลงานให้คุณภาพเป็น การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน และเป็นเครื่องมือหรือข้อมูลสำหรับผู้บริหารใช้สำหรับการตัดสินใจ

วิโรจน์ (2532) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินมี 3 ประการ คือ

- (1) เพื่อช่วยให้การวางแผนเป็นไปอย่างถูกต้องมีคุณภาพ
- (2) เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานตามแผนหรือโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานว่าให้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

เยาวดี (2533) กล่าวว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการประเมินผลโครงการ คือ เป็นแนวทางตัดสินใจ (Decision Making) และการประเมินผลโครงการไม่มีเป้าหมายเพื่อการค้นหาสะสมความรู้จากการวิจัยต่อไป แต่จะมุ่งไปสู่การค้นหาสิ่งที่โครงการได้ดำเนินการไปแล้ว

รังสฤษฎ์ (2534) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อตรวจสอบหาแนวทางตัดสินใจการดำเนินงานโครงการ โครงการที่ทำไปขณะดำเนินการและดำเนินการไปแล้วบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดแค่ไหน มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร และเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกโครงการ

อานนตรี (2535) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีจุดมุ่งหมายคือ การพิจารณาถึงผลของการดำเนินงานตามโครงการว่ามีคุณค่าหรือประโยชน์มากน้อยเพียงใด เพื่อพิจารณาถึงผลว่าควรตัดสินใจยกเลิกปรับปรุงหรือพัฒนาโครงการ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการก็เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน หรือเพื่อการตัดสินใจยกเลิกโครงการ

2.2.3 ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีหลายแบบ หลายแนวคิดที่ผู้ประเมินอาจเลือกนำไปใช้ ซึ่งจะต้องศึกษาข้อดี ข้อเสีย และรายละเอียดก่อนที่จะตัดสินใจนำไปใช้ ซึ่งนักประเมินหลายท่านได้แบ่งการประเมินแตกต่างกันดังนี้

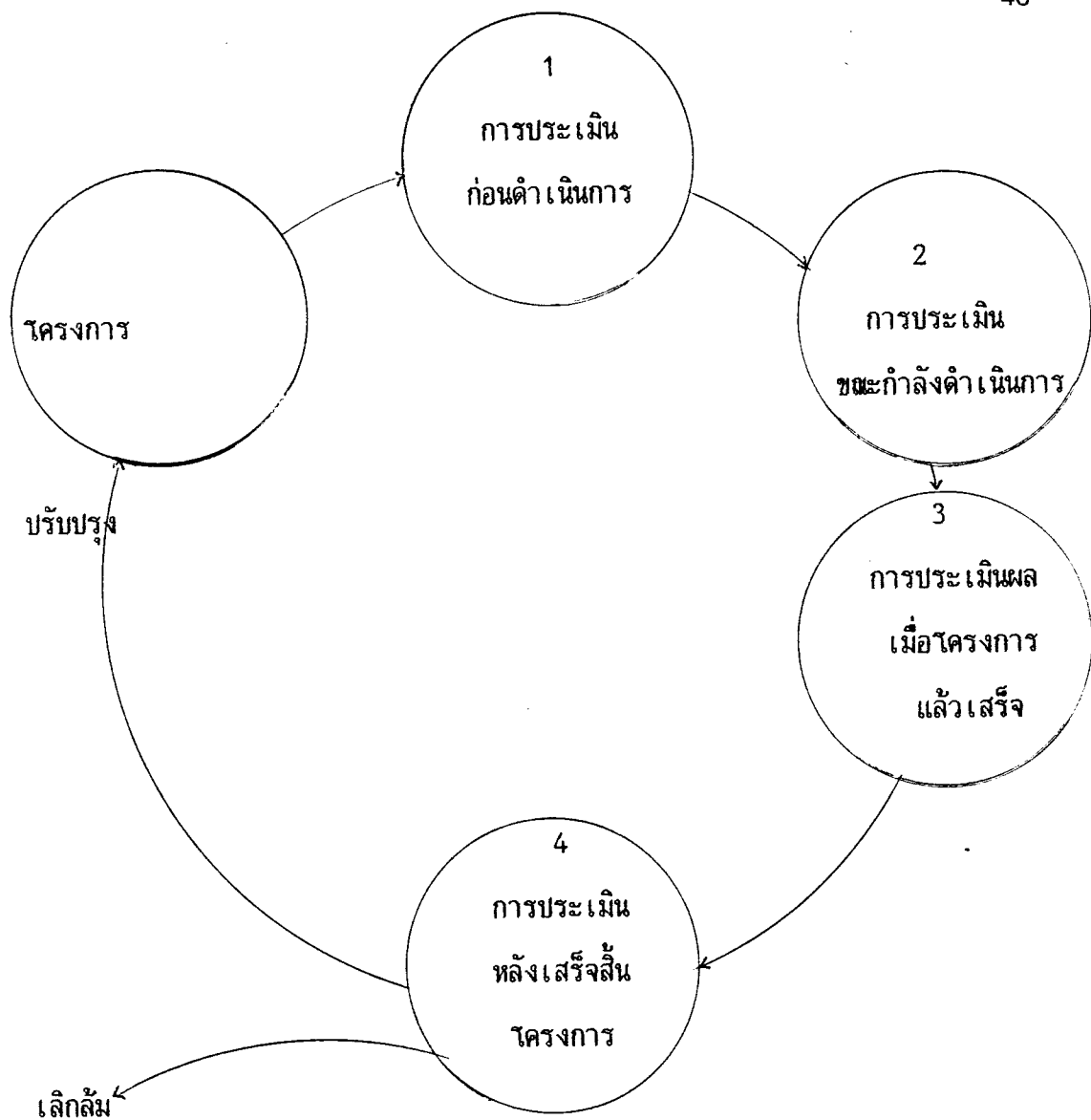
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524. (อ้างถึงอานนตรี, 2535) ได้จัดประเภทการประเมินโดยอาศัยลักษณะพฤติกรรมของการประเมินเป็นหลัก ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ

(1) แบบยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) แบบนี้เน้นจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินในระบบปิด กล่าวคือสนใจผลหรือส่วนประกอบเฉพาะที่ใช้เพื่อประเมินจุดมุ่งหมายเท่านั้น ไม่คำนึงถึงผลอย่างอื่น และประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation) ที่เป็นผลรวมสุดท้าย มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงโครงการน้อยมาก กลุ่มนี้ได้แก่ แบบของไทเลอร์ (Tyler's Model)

(2) แบบการตัดสินคุณค่า (Judge Mental Model) เป็นแบบที่ต้องอาศัยคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า อาศัยเกณฑ์ภายในได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุผล และเกณฑ์ภายนอกได้แก่ ผลของการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นถ้าประเมินกระบวนการว่าเป็นการประเมินโดยใช่เกณฑ์ภายใน ถ้าประเมินผลผลิตเป็นแบบประเมินโดยใช่เกณฑ์ภายนอก แบบที่ยึดเกณฑ์เป็นหลักได้แก่ แบบของสเตก (Stake's Model) และแบบของพรอวส์ (Provus's Model)

(3) แบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Model) เป็นแบบที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ประเภทนี้ได้แก่ CIPP Model ของ Stufflebeam และคณะ

ประชุม (2529) กล่าวว่า การประเมินโครงการจำแนกออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ การประเมินก่อนดำเนินการ การประเมินขณะกำลังดำเนินการ การประเมินเมื่อโครงการแล้วเสร็จ และการประเมินหลังเสร็จสิ้นโครงการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นวงจรตามแผนภูมิที่ 5

แบบภูมิที่ 5 วงจรประเภทการประเมินโครงการ

ที่มา : ประชุม รอดประเสริฐ. การบริหารโครงการ. กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, 2529

สมหวัง (2533) ได้แบ่งประเภทการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1) แบ่งตามหลักยึดในการประเมินคุณค่า แบ่งได้เป็น

(1) การประเมินค่าตามอุดมการณ์ของโครงการ (Goal-Based Evaluation)

เป็นการประเมินที่ได้ว่า บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

(2) ประเมินค่าซึ่งอิสระจากอุดมการณ์ของโครงการ (Goal-Free Evaluation) เป็นการประเมินที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบวัตถุประสงค์ของโครงการมีอะไรบ้าง

2) แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งได้ดังนี้

- (1) การประเมินก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ
- (2) การประเมินขณะโครงการดำเนินอยู่
- (3) การประเมินหลังจากกิจกรรมหรือโครงการสิ้นสุดลงแล้ว

3) แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้เป็น

- (1) การประเมินเพื่อปรับปรุงหรือการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)
- (2) การประเมินเพื่อสรุปผลหรือการประเมินรวมสรุป (Summative Evaluation)

4) แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน แบ่งได้เป็น

- (1) การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือการประเมินบริบท (Context Evaluation)
- (2) การประเมินปัจจัยหรือตัวป้อน (Input Evaluation)
- (3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)
- (4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

5) แบ่งตามโมเดลการประเมินเป็นหลัก แบ่งได้เป็น

- (1) การประเมินที่มุ่งตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์
- (2) การประเมินที่มุ่งเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน
- (3) การประเมินที่มุ่งนำผลไปช่วยตัดสินใจ

6) แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน แบ่งได้เป็น

- (1) การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็นการประเมินประเภทที่ถูกควบคุมโดยการเมืองกับประเภทที่เกี่ยวกับการเมือง

(2) การประเมินกึ่งแท้กึ่งเทียม (Quasi Evaluation) ซึ่งมุ่งประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่อาจสามารถวัดคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งอื่นได้

(3) การประเมินแท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถูกต้อง ซึ่งมักเป็นการประเมินเกี่ยวกับการรับรองวิทยฐานะหรือรับรองคุณวุฒิ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การประเมินความต้องการหรือความจำเป็น และการประเมิน เพื่อวางแผนนโยบาย

2.2.4 การประเมินแบบชิพ (CIPP Model)

ผลการประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการ เพื่อดำเนินการแก้ไขโครงการได้ทันทั่วถึง นั่นคือการประเมินโครงการจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงส่วนประกอบของโครงการ รูปแบบการประเมินที่ผู้วิจัยศึกษาและนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ รูปแบบการประเมินแบบชิพ (CIPP Model) ทั้งนี้เพราะการประเมินแบบชิพ เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่เพียงแต่ประเมินว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็นการประเมินว่าใช้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย ซึ่งการประเมินแบบนี้เป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่นและจุดด้อย มีการประเมินสรุปหลังโครงการสิ้นสุด ทั้งเป็นแบบจำลองซึ่งเข้าใจง่ายสะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง

การประเมินแบบชิพ (CIPP Model) เสนอโดย Daniel L. Stufflebeam แห่งมหาวิทยาลัย Ohio State University สำหรับอเมริกา มุ่งประเมินจากสิ่งที่จะประเมิน 4 ประการคือ

1) การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสภาพแวดล้อมมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อตรวจสอบหาความต้องการที่ดำเนินการแล้วแต่ยังไม่บรรลุผลและโอกาสที่ยังไม่ได้ถูกนำไปใช้อันจะนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ หรือการปรับวัตถุประสงค์ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินทั่ว ๆ ไป เป็นการเน้นด้วยความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงเพื่อช่วยในการวิจัยปัญหา อันเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

การประเมินสภาพแวดล้อมจำแนกได้เป็น 2 วิธีคือ

(1) การประเมินสภาพการณ์ (Contingency) เป็นลักษณะการประเมินที่มุ่งค้นหาพลังหรืออิทธิพลที่อยู่ภายนอกระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาช่วยพัฒนาส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น

(2) การประเมินความสอดคล้อง (Conguence) เป็นลักษณะการประเมินเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริงกับผลที่คาดหวังหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินทั้งระบบ มักเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในโครงการเช่น ลักษณะโครงสร้างการบริหารโครงการ ลักษณะการวางแผนดำเนินงาน การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างแผนงานต่าง ๆ

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรต่าง ๆ ว่าจะใช้อย่างไรจึงจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคน เงิน เวลา วัตถุประสงค์ ซึ่งจะระบุให้ทราบถึงลักษณะของข้อมูลนำเข้าดังนี้ (ประชุม, 2529)

- (1) สมรรถภาพและความรับผิดชอบของบุคคลและของหน่วยงานที่บริหารโครงการ
- (2) กลยุทธ์หรือยุทธวิธีที่จะทำให้โครงการบรรลุถึงวัตถุประสงค์
- (3) รูปแบบเฉพาะของข้อมูลที่จะช่วยสนับสนุนการนำไปใช้ของยุทธวิธีที่ได้เลือกสรรแล้ว

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อควบคุมการบริหารโครงการ ผลของการประเมินจะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารโครงการใช้ปรับปรุงโครงการให้สามารถดำเนินการและบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ใหญ่ ๆ ของการประเมินกระบวนการมี 3 ประการ คือ (สมหวัง, 2533)

(1) เพื่อหาหรือทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

(2) เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

(3) เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ประชุม (2529) ได้ให้ข้อคิดถึงกลยุทธ์ในการประเมินกระบวนการไว้ว่า

(1) จะต้องทำการประเมินหรือวิเคราะห์ความเหมาะสม และความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร

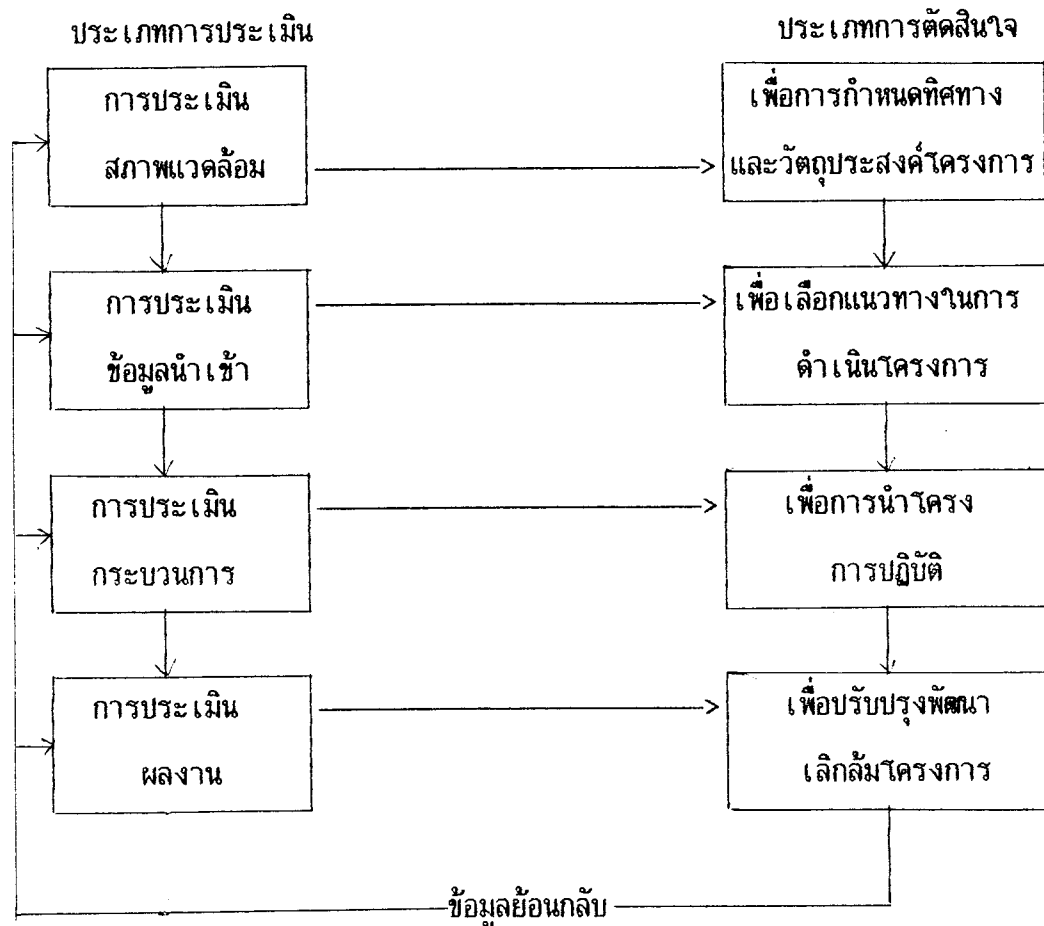
(2) จะต้องทำการประเมินความสามารถในการบริหารโครงการของผู้ดำเนินโครงการ

(3) จะต้องทำการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบโครงการ

ที่กำหนดขึ้น

4) การประเมินผลงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อวัดและแปลความของการบรรลุผลสำเร็จตามโครงการ ซึ่งไม่ใช่จะทำเฉพาะเมื่อสิ้นสุดโครงการเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การประเมินในช่วงการดำเนินงานตามโครงการด้วย ส่วนมากจะอาศัยผลการประเมินบริบท (Context) ตัวป้อน (Input) และกระบวนการ (Process) ที่บันทึกไว้มาประกอบการพิจารณาด้วย การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่เกิดขึ้นกับเกณฑ์หรือมาตรฐานหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การประเมินโครงการแบบซีพีพี (CIPP Model) เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจซึ่งสามารถ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินแบบซีพีพีกับประเภทการตัดสินใจดังในแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทการประเมินกับประเภทการตัดสินใจ

ที่มา : ประชุม รอดประเสริฐ. การบริหารโครงการ. กรุงเทพมหานคร:เนติกุลการพิมพ์, 2529

2.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มารศรี (2524) ได้ศึกษาผลของเจตคติ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของบิดามารดาที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 341 คน ผลการวิจัยพบว่า รายได้ของบิดามารดามีผลกระทบต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท จะให้ความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานสำนักงานและเสมียน งานวิทยาศาสตร์ และงานเทคนิคมากที่สุด นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ 1,000-1,500 บาท ให้ความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานสำนักงาน และเสมียนมากที่สุด นักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ 1,501-6001 บาท ขึ้นไปให้ความสนใจในอาชีพเกี่ยวกับงานวิทยาศาสตร์และเทคนิคมากที่สุด

สุนันท์ (2530) ได้ศึกษาความสนใจอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สนใจในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ส่วนมากผู้ปกครองมีรายได้ 2,000-3,000 บาท มีบางกลุ่มอาชีพเท่านั้นที่ผู้ปกครองมีรายได้ 1,001-2,000 บาท และต่ำกว่า 1,000 บาท แต่ถ้าวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มรายได้ของผู้ปกครองแล้วพบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่ำ จะสนใจในอาชีพที่เกี่ยวกับช่างต่าง ๆ ส่วนนักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้สูง จะสนใจในกลุ่มอาชีพแพทย์และจิตวิทยา

กรมสามัญศึกษา (2532) โดยหน่วยศึกษานิเทศได้ดำเนินการนิเทศ ติดตามโรงเรียนที่จัดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในจังหวัดสงขลา สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านการสนับสนุนจากโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติอยู่ในระดับดี ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการตามเกณฑ์ของกรมสามัญศึกษาการให้ข้อมูลอาชีพก่อนเสนอโครงการ แต่ที่ยังปฏิบัติไม่เป็นที่พอใจ คือ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้หรือแนวปฏิบัติ ด้านการวางแผนและการดำเนินการตามโครงการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี ได้แก่ การวางแผนระหว่างครูกับนักเรียน ส่วนการประชุมปรึกษาหารือและการแก้ปัญหาร่วมกันของนักเรียน ตลอดจนการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบยังต้องได้รับการปรับปรุง ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เงินที่ปฏิบัติได้ดีคือมีการบันทึกใช้จ่ายในสมุดเงินและทะเบียนคู่มือแต่ที่ต้องปรับปรุงคือ การบันทึกรายการตามใบขายและผู้นำส่งเงินประจำวัน ด้านการติดตามนิเทศและรายงานปรากฏว่าครูผู้รับผิดชอบยังปฏิบัติน้อย รวมทั้งการบันทึกการดำเนินงานโครงการและการรายงานผลการ

ปฏิบัติงานของนักเรียนต่อครูผู้รับผิดชอบก็ปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนด้านทัศนคติของนักเรียนปรากฏว่านักเรียนมีความพอใจกับการมีรายได้ระหว่างเรียน

จุฑารัตน์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาดำเนินงานให้โรงเรียนมัธยมศึกษาตามโครงการการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เพื่อประกอบอาชีพอิสระ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีการเตรียมการในด้านการจัดตั้งคณะกรรมการการปฏิบัติการฝึกให้นักเรียนเข้าใจวิธีการเขียนโครงการ วิธีการอนุมัติการให้ข้อมูลอาชีพแก่นักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำปรึกษาหรือรายละเอียดการเขียนโครงการอาชีพที่มีแนวทางดำเนินการได้ ซึ่งนักเรียนจะต้องสำรวจความต้องการในการประกอบอาชีพของตนเอง ตลอดจนการจัดทำปฏิทินปฏิบัติการด้านการดำเนินการพบว่า มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยจัดบริการวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่และเชิฐวิทยากร มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโครงการทุกสัปดาห์ อีกทั้งพาไปศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น นักเรียนต้องเขียนโครงการปฏิบัติงานอาชีพโดยการศึกษาข้อมูลอาชีพ การวางแผนจัดหาเพื่อนร่วมงานและแบ่งความรับผิดชอบ ซึ่งนักเรียนจะลงมือปฏิบัติและรับผิดชอบในการลงทุน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ฝึกทักษะทางอาชีพขณะเรียนภาคปฏิบัติ และรวบรวมผลงาน พาข้อมูลการตลาดสู่ทางในการจำหน่าย สำหรับปัญหาพบว่า คณะกรรมการขาดความพร้อมความร่วมมือ ตลอดจนความกระตือรือร้นในการทำงานคณาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการและประโยชน์จากการเรียนแผนการอาชีพอิสระ โครงการไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เนื่องจากค่านิยมของผู้ปกครองนักเรียน คิดว่ารับราชการดีกว่าประกอบอาชีพอิสระ จึงทำให้นักเรียนขาดความมั่นใจในตนเองกลัวว่าจะไม่สามารถศึกษาต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้ว และไม่สามารถดำเนินกิจกรรมของตนเองได้

สุรินทร์ (2534) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคใต้ว่า การเตรียมการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแนวปฏิบัติตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระโดยยึดนโยบายของกรมสามัญศึกษา มีการจัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ครูกับนักการธนาคาร นักธุรกิจ หรือผู้นำชุมชนทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ เอกสารและจัดให้มีการชี้แจงการดำเนินการตามโครงการ ปัญหาที่พบ ได้แก่ ผู้ร่วมงานไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย คณะกรรมการที่เป็นบุคคลภายนอก

ไม่มีเวลาจึงให้ความร่วมมือน้อยกว่าที่ควร ครูไม่เห็นความสำคัญของโครงการสถานที่ไม่สะดวก และไม่เหมาะสม ด้านการดำเนินงานพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนให้นักเรียนรวมกลุ่มเพื่อร่วมลงทุน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาโครงการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินงานแก่นักเรียน จัดให้มีการสำรวจอาชีพ เขียนโครงการและเสนอคณะกรรมการเพื่ออนุมัติและจัดให้นักเรียนดำเนินงานตามโครงการโดยใช้เวลานอกเวลาเรียน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ครูมีภาระหน้าที่ประจำมากทำให้ไม่มีเวลาดูแลนักเรียนเท่าที่ควร และมีส่วนร่วมในการวางแผนสำรวจข้อมูลด้านอาชีพน้อย บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับแหล่งวิทยาการและตลาดอาชีพ คณะกรรมการไม่มีเวลาเข้าประชุมทำให้การอนุมัติโครงการล่าช้า สำหรับปัญหาของนักเรียน คือ ขาดความรับผิดชอบและความกระตือรือร้น ส่วนการนิเทศ ติดตามผล สรุปผล และรายงานผลการดำเนินงานด้วยการจัดทำเอกสารการนิเทศติดตามผลตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงาน กำหนดระยะเวลาในการสรุปรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ บุคลากรที่รับผิดชอบมีเวลาไม่เพียงพอ ครูที่ปรึกษารายงานล่าช้า ขาดการวางแผนในการจัดทำรายงาน มีเวลา จำกัดในการดำเนินการ

สภาท (2535) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนา โดยโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระที่เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในรูปกลุ่มบุคคล และรูปนิติคอมปานีของโรงเรียนมัธยมศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1) การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระที่เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ในรูปกลุ่มบุคคลและในรูปนิติคอมปานีของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นโครงการมีนิติคอมปานีมากกว่าโครงการของกลุ่มบุคคลประกอบอาชีพการเกษตรมากที่สุด รองลงมาคือ ธุรกิจการพาณิชย์ ส่วนใหญ่มีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี การศึกษาเงินทุนการดำเนินการได้มาจากเงินโรงเรียนมากที่สุด ได้จากเงินทุนส่วนตัวของบุคคลภายนอกน้อยมาก อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการส่วนใหญ่รับผิดชอบเพียง 1 โครงการ คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระของโรงเรียนส่วนใหญ่ประกอบด้วย บุคลากรในโรงเรียน มีบุคลากรภายนอกซึ่งเป็นผู้นำชุมชน นักการธนาคารและนักธุรกิจหรืออื่น ๆ มาร่วมเป็นคณะกรรมการเฉลี่ยแล้วต่ำกว่า

ร้อยละ 50

2) การดำเนินการโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระที่เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ในรูปกลุ่มบุคคลและในรูปมินิคอมปานีของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน คือด้านการสนับสนุนจากโรงเรียน ด้านการวางแผน การดำเนินโครงการและด้านการนิเทศ ติดตามประเมินผลและรายงาน โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง มีปัญหาการดำเนินตามโครงการมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กและขนาดใหญ่ตามลำดับ

3) โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในจังหวัดขอนแก่น ปัญหาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระที่เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ในรูปกลุ่มบุคคลและในรูปมินิคอมปานีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดเล็กในจังหวัดขอนแก่น มีปัญหาการดำเนินโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระที่เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในรูปกลุ่มบุคคลและในรูปมินิคอมปานี ด้านการสนับสนุนจากโรงเรียน และด้านการนิเทศติดตาม ประเมินผล และรายงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านการวางแผนและดำเนินโครงการมีปัญหาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) แนวทางการพัฒนาโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพที่เป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ในรูปกลุ่มบุคคลและในรูปกลุ่มมินิคอมปานีของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ควรเน้นไปที่ประเด็นสำคัญ 9 ประเด็นคือ

- (1) การประชาสัมพันธ์โครงการให้มากขึ้น
- (2) การจัดเวลาการปฏิบัติงานของนักเรียนให้เหมาะสม
- (3) จัดหาเงินทุนสนับสนุนโครงการให้มากขึ้น
- (4) ส่งเสริมการตลาดให้กว้างขวาง
- (5) เน้นการนิเทศ ติดตาม และประเมินโครงการ
- (6) จัดแนวปฏิบัติโครงการให้เหมาะสมและชัดเจน
- (7) รณรงค์ให้ครูอาจารย์เห็นความสำคัญของโครงการ

(8) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างจริงจัง

(9) จัดให้มีการอบรม สัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจทิศทางการทำงานชัดเจนยิ่งขึ้น

ธฤต (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1) โรงเรียนมัธยมศึกษาประมาณร้อยละ 70 ตั้งอยู่ในชนบท มีไฟฟ้า แต่น้ำสำหรับใช้ในโครงการบางโรงเรียนมีไม่เพียงพอ ประชาชนมีอาชีพทำนา ฐานะค่อนข้างยากจนการคมนาคมไม่สะดวก

2) โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ และบางโรงเรียนมีบุคลากรภายนอกเข้าร่วมเป็นกรรมการ กรรมการชุดนี้มีส่วนในการกำหนดนโยบาย อนุมัติ ติดตาม และประเมินโครงการ นักเรียนใช้บริเวณโรงเรียนและที่บ้านของนักเรียนจัดกิจกรรมโครงการโดยได้วัสดุอุปกรณ์จากการยืมโรงเรียนและหาซื้อเอง ส่วนเงินทุนที่โรงเรียนจัดหาให้นักเรียนได้จากงบปีฐานเขียวและงบของกรมสามัญศึกษา

3) หัวหน้าสถานศึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนได้ดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการอยู่ในระดับ มาก ยกเว้น

(1) การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ แนวปฏิบัติแก่ครูและนักเรียน

(2) การจัดตลาดนัดเพื่อจำหน่ายผลผลิต

(3) เผยแพร่งานฝีมือนักเรียน

4) โครงการของนักเรียนมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลมากกว่าเป็นบริษัท อาชีพที่ได้รับความนิยมมากที่สุดได้แก่ เกษตรกรรม (สัตว์) รองลงมาคือ ค้าขาย แต่อาชีพที่ได้กำไรมากที่สุดคืออุตสาหกรรม รองลงมาคือ ค้าขาย โดยใช้เวลาในการดำเนินงาน 1 ปีการศึกษา นักเรียนมีรายได้เป็นตัวเองมากกว่า 50 บาทต่อปีต่อคน และได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งตรงตามเป้าหมายของโครงการ

5) ปัญหาในการดำเนินงานส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัจจัย ได้แก่ บ้านของนักเรียนอยู่กระจัดกระจายห่างไกลกัน ตลาดอยู่ไกลจากสถานที่นักเรียนประกอบการความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม และราคาวัตถุดิบ

6) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปรึกษาโครงการ และนักเรียนต่างมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพอิสระ

ทิวรรณ (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดอุดรธานี มีเจตคติต่ออาชีพอิสระอยู่ในระดับปานกลาง

2) นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่เข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษามีเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระอยู่ในระดับปานกลางทั้งสองกลุ่ม

3) นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระมีเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระมีเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระอยู่ในระดับปานกลาง

4) นักเรียนที่มีฐานะเศรษฐกิจของบิดามารดาอยู่ในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ มีเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระอยู่ในระดับปานกลางทั้งสามกลุ่ม